

Норуотум туһа диэн

Саха сирэ 2016

Бу күннэргэ
өрөспүүбүлүкэ
уопсастыбаннааха саха
биллиилээх
политическай-
судаарыстыбаннай
деятелэ Илья Егорович
Винокуров төрөөбүтэ
120 сылын бэлиэтиир.

Баай хамначчыта

И.Е. Винокуров 1896 сыл тохсунньу 1 күнүгэр, эргэ истилинэн 1895 сыл ахсынньы 20 күнүгэр, Нам улуунугар дьадаҥы дьиз кэргэнгэ төрөөбүтэ. Оҕо сааһа олус ыараханник, эрдээхтик ааспыт. Аҕата уол үс саастааҕар өлбүтэ. Ол нөҥүө сылыгар ийэтэ көрбөт буолбута. Ийэтэ өлбүтүн кэннэ аны баайдарга хамначчыты барбыта. Кини улаатан, дьон тэҥинэн сылдьар буолан баран, билэр дьоннорунаан 1916 сыллаахха Булунга балык бултааһыныгар барсыбыта. Нөҥүө сылыгар эмиэ, иккистээн хоту тийбитэ. Бу сыл күһүнүгэр атыыһыт И.Т.Павлов таһаҕаһын тириэрдигэр аан бастаан Усуйаанаҕа тийбитэ. Манна биһиги сирбитигэр Тастаахха, мин эһэлэрбинин бодоруһан кыстаан баран, 1918 сыллаах саас сыарҕа сырыта кирибитин кэнниттэн, Ньюкууска эһэм аабы кытары элбэх буоланнар ыт көлөнөн Лээхэптэр арыыларыгар түүлээх булдуу соҕотуопкатыгар барсыбыта.

1920 сыл сааһыгар кинилэр бултаабыт түүлээхтэрин туттара уонна аһыар ас, саа сөбө булунар сыалтан Казачьеҕа кэлбитэрэ. Ол сылдьар кэмнэригэр

Илья Винокуров Верхоянскытан кэлэн Сэбиэскэй былааһы олохтуу сылдьар Совдеп инструктордарын Д. Петрову уонна Д. Новгородову көрсүбүтэ. Кинилэртэн Сибииргэ уонна Саха сиригэр Колчак былааһа сууллубутун, сиргэ-дойдуга саҥа сэбиэскэй былаас олохтон эрэрин кэрэхсии истиби-

тэ уонна тугу да быраҕан туран, саҥа олоҕу тутуһар бигэ санаанан салайтаран Дьокуускайга кэлсибитэ.

Сэбиэскэй былааһы туруулаһы үөһүгэр

Дойдугулар Намга кэлээт, күүрээннээх олох үөһүгэр оройунан түспүтэ. Оччолорго, 1921-1922 сылларга Саха сирин үрдүнэн гражданскай сэрии уота күөдүйбүтэ. Коммунист И.Е.Винокуров Намнааҕы добровольческой кыһыл этэртэ начаалынньыгынан аһаммыта, элбэх хаан тохтуулаах кыргыһыларга кыттыбыта.

Илья Винокуров 1924 сыл бэс ыйыгар РК/б/П Саха уобаластааҕы кэммитигэр дьаһалынан Ис дьыала наркоматын бөлүмүгүнэн аһаанан, уонна Булун уокуругун исполкомун бэрэссэдээтэ-

Олоҕо суох буруйдааһын

Хомойуох иһин олоҕо эриэ дэхси курдук табыллыбатаҕа. 1951 сыл ыам ыйын 3 күнүгэр партия обкомун уурааһынан "бөдөн политическай алдастарын" иһин диэн дьаралыктаан, дуоһунаһыттан уураллытара. И.Е.Винокуров ити кэнниттэн өлүөр диэри хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ сылдыбыта. Кини өссө норуотун туһугар чаҕылхай үтүөтэ диэн, 1955 сыл боростуой коммуниһынан сылдьан, репрессия сиртибэтэ буолан 1937 сылга ытылларга ууруллубут саха норуотун биир чаҕылхай уолун, бөдөн государственнай-политическай деятелин М.К.Аммосову реабилитациялыырга партия Киин Кэммитигэр туруорсубута.

Кини Ленин, Үлэ Кыһыл Знамятын, Аҕа дойдуну сэриитин 2-с степеннээх уордьаннарынан, элбэх мэтээллэринэн наҕараадалаһыта. И.Е.Винокуров 1957 сыл тохсунньу 4 күнүгэр ыарахан ырыһыттан эмсэҕэлээн олохтон туораабыта. Норуот тапталлаах уолун тиһэх суолугар атаара тохсунньу томоорон тымынытыттан толлубакка Дьокуускай куорат уулуссалаһыгар халын халыһанан тахсыбыта.

1962 сыл кулун тутар 31 күнүгэр партия Саха уобаластааҕы кэммитигэ бюротун уурааһынан, И.Е.Винокурову буруйдаабыт "сааттаах уурааһын" олоҕо суоһунан ааҕан көтүрбүтэ. Уонна өлбүтүн кэнниттэн реабилитациялаабыта.

линэн талыллар. Кини салалтатынан Булунга С.Новгородов уонна Ф.Михайлов баандалара үлүтүрүтүллэллэр, үрүн баандалар тобохторун бүтэһиктээхтик эһэн күһүрү босхолуулар. Ити кэнниттэн И.Е.Винокуров Усуйаана олохтоохторо үрүн баандалартан көмүскэнэллэригэр анаан саа-саадах аҕала, Сэбиэскэй былааһы олохтуу Казачьеҕа кэлбитэ.

1926 сыл бүтүүтүгэр партия уобаластааҕы кэммитигэ И.Е.Винокуровы Москва куоракка БСК/б/П Киин Кэммитигин иһинээҕи 9 ыйдаах курстарыгар үөрэтэ ыппыта. Курс сэбиэдиссэйэ К.И.Кирсанова, Ем.Ярославская кэргэнэ, И.Е. Винокуров билиитин көрүүтүн үрдүктүк сыаналаан, докумуонунга илии баттаабыта. Ол кэнниттэн кини өрөспүүбүлүкэ араас үрдүкү салайар дуоһунастарга ананан энкилэ суох үлэлээбитэ.

1938 сыллаахха И.Е.Винокуров сайын САСРП Үрдүкү Сэбиэтин депутатынан талыллыбыта, доруобуйа харыстабылын министириинэн аһаммыта. Салгыы 1939 сылга Саха АССР Народнай комиссардарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы быһытына култуурунай тутуу, норуот

үөрэҕэриитин, доруобуйа харыстабылын, наука, литература уонна искусство боппуруостарын салайбыта.

Хоргуйууну утары

Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии инниттэн саҕалаан, өрөспүүбүлүкэ уот кураан, сут дьыллар тураннар элбэх аһааннаах сүөһү өлүүтэ, дьон хоргуйуута тахсыбыта биллэр. 1940 сылтан саҕалаан, оччолорго САСРП Совнаркомун бэрэссэдээтэлин солбуйааччы И.Е.Винокуров нэһилиэннээҕэ харса-хабыра суох сыһыаннаспыт оччотоогу партия уобаластааҕы кэммитигин салалтатын сыһыатын, хоргуйуу алдьархайын төһө кыалларынан туората сатааһын курдук уустук боппуруоһу партия обкомун салалтатын иннигэр туруорбута, көтөхпүтэ. Кини төрөөбүт норуотун ачыктааһын хара дьайыттан быһыылар өр сыллаах сыралаах охсуһуута Партия Киин Кэммитигин "Партия Саха уобаластааҕы кэммитигэ өрөспүүбүлүкэ тыатын хаһаайыстыбатын салайыыга таһаарыт сыһыаларын туһунан" 1943 сыл муус устар 13 күнүнээҕи уурааһын эрэ кэнниттэн тохтообута.

1943 сыл атырдьах ыйыгар тыа хаһаайыстыбатын салатын салайыыга куруубай сыһыалары таһаарыттарынын иһин, партия обкомун бастакы сэкирэтээрэ, Совмин бэрэссэдээтэлэ уонна өрөспүүбүлүкэ хас да үрдүк соллоох салайааччылар үлэлэриттэн ууратыллыбыттара. Ол туһунан кэлин И.Е.Винокуров: "Факты неправильного, ошибочного руководства сельским хозяйством для ЦК ВКП(б) были настолько убедительны, что даже не потребовалось специальной проверки" диэн бэлиэтээбитэ.

Николай КҮНДҮЛҮН,
хаһыат уопсастыбаннай
кэрэспэдиэнэ,
кыраайы үөрэтээччи.

Ол саҕана Илья Винокуров бэйэтинэн тийэ сылдьан, бу хантан ылбыт сокуоннарай, отой табыллыбат дьаһал диэн, балыгы тото-хата сири көнүллээн, дьону аччыктааһынтан быһаан барбытын туһунан Усуйаана кырдыаҕастара өтөргө диэри махтанан кэпсииллэрэ.

Аччыктааһынтан быһаабыта

Кини салайар дьоруура ордук Аҕа дойдуну сэриитин ыар сылларыгар чаҕылхайдык көстүбүтэ. Бу кэмгэ Саха сиригэр үтүмэннээх элбэх киһи хоргуйан өлбүтэ. Бу иэдээни аан бастаан саха хорсуна, ньургана Илья Егорович Винокуров таба сыаналаан, тыа дьонугар нуорма бурдук бэрдэрэн, саханы быстыгыттан-ойдууттан быһаабыт улуу киһи буолар. Кини ханнык даҕаны ыар кэмнэргэ халбаннаабат көнө сүрүннээх, чаҕылхай өйдөөх, модун саналаах коммунист буоларын дакаастаабыта.

Илья Егорович Винокуров 1943 сыл сайыннар Саха АССР Совнаркомун бэрэссэдээтэлинэн аһаммыта. Ити сыл күһүнүгэр кини Тиксиинэн эргийэн, балык

промышленноһын сайдыытын билэ таарыйа истинник саныыр доҕоттордоох Усуйаанатыгар ууга түһэр "Каталина" Н-275 самолетунан үсүһүн тийэ сылдыбыта. Кэлээт даҕаны, партархив мунһаһын тэрийбитэ, мунхалыыр кумахтарга сылдьан балыксыттардыын көрсүбүтэ, киниэ былыргы доҕотторунуун сэхэргэспитэ.

Ол саҕана Дьааньыга сүүһүнэн тонна балыгы бултууларын үрдүнэн, тото-хана сизппэт этилэр. Оннук кытаанар дьаһал баара. Оннооҕор мунхалыттар отууларын кэрийэ сылдьаннар, баҕар, балыгы уоран сизбиттэрэ буолуо диэн көрөллөрө, чүүччэйэллэрэ. Хата, ол саҕана Илья Винокуров бэйэтинэн тийэ сылдьан, бу

хантан ылбыт сокуоннарай, отой табыллыбат дьаһал диэн, балыгы тото-хата сири көнүллээн, дьону аччыктааһынтан быһаан барбытын туһунан Усуйаана кырдыаҕастара өтөргө диэри махтанан кэпсииллэрэ. Хомойуох иһин, И.Е.Винокуров ити Усуйаанаҕа тиһэх сырыта этэ. Кини олус чизһинэй, үтө саналаах, кыаммат, боростуой дьонго көмөнү онгорортон туора турбат киһи эбит этэ. Оннооҕор обком сэкирэтэринэн үлэли сылдьан былыр биригэ бодорупт доҕотторугар, мин эһэлэрбэр сэрии кэнниттэн баһылыка онорон, онно чэйи, табады уган, хаартыскалаах суругун ыттан турар.